

–*aceus*, –*ides*, –*oides*, –*opsis*, –*otus* – przypominający, tak jak...

acerwulus (*acervulus*, l. mn. *acervuli*) – forma bezpłciowego rozmnażania w postaci „owocnika” składającego się z gęsto upakowanych konidioforów, który rozrywa epidermę gospodarza (rośliny).

adelofialida – zredukowana forma fialidy, pozbawiona przegrody u podstawy. Występuje u *Phialemonium* i *Lecythophora*, czasami u *Fusarium*.

adiasporia – zarodniki, które są produkowane w płucach gospodarza lub na specjalnych podłożach i w określonych warunkach *in vitro* rozrastają się do ogromnych rozmiarów bez wytworzenia postaci potomnych; występują np. u *Emmonsia parva* i *E. crescens*.

aflatoksyny – mikotoksyny wytwarzane przez *Aspergillus*, głównie *A. flavus* i *A. parasiticus*; mają działanie mutagenne i rakotwórcze.

akropetalny – sposób powstawania zarodników, w którym najmłodszy jest zarodek szczytowy.

aksamitny (*velutinus*) – powierzchnia przypominająca aksamit, z nieznacznym połyskiem.

akseniczny (gr. *a-*, *an-* w złożeniach: nie-; bez-; przeczenie; brak + gr. *ksénos* = obcy; gość) – bez zanieczyszczeń, tu: czysta hodowla izolatu, niezanieczyszczona szczepami danego gatunku lub innymi gatunkami.

Aktidion, Actidione – zastrzeżona nazwa handlowa cykloheksymidu (zob.).

aktywność wody (*aw*, ang. *water activity*) – stosunek ciśnienia pary wodnej nad produktem do ciśnienia pary wodnej nad czystą wodą w tej samej temperaturze; wartość ta została przyjęta jako określenie zapotrzebowania drobnoustrojów na wodę. Aktywność czystej wody wynosi $aw=1$. Substancje zawarte w wodzie zmniejszają tę wartość. Drobnoustroje zwykle są w stanie wzrastać w warunkach, gdy aw wynosi powyżej 0,95. Wzrost większość pleśni hamowany jest przy $aw=0,8$.

alergeny – tu: antygeny zewnątrzpochothane, które wywołują reakcję uczuleniową.

aleurospora, aleurokonidium (l. mn. aleurokonidia) – zarodniki stadium konidialnego przylegające do strzępki grzybni szczytowo lub bocznie, mające szeroką podstawę, mogą być jedno- lub dwukomórkowe.

amerospora, amerokonidium (l. mn. amerokonidia) – zarodek jednokomórkowy (bez przegrody).

ampulkowaty (*ampulle*) – w kształcie ampułki, rozszerzony u dołu, wydłużony i zwężony u szczytu.

anamorfa (*anatomic morphology*) – bezpłciowa postać (morfa) grzybów (por. teleomorfa, holomorfa).

anastomoza – krótkie połączenie powstałe w wyniku zlania się komórek dwóch strzępek; duża ilość anastomoz może spowodować powstanie pewnego rodzaju siateczki.

anemochoria – przenoszenie zarodników grzybów przez prądy powietrzne.

annelacja – proces powstawania annelokonidiów.

annelidy – komórki zarodnikotwórcze, które wydłużają się poprzez pozostawianie pierścieniowatej (stąd nazwa) blizny po każdym oderwanym zarodniku (por. annelokonidium).

annelofor – konidiofor posiadający na końcu kolnierzyk, powstały na skutek tworzenia się kolejnych pojedynczych, terminalnych konidiów.

annelospora, annelokonidium (l. mn. *annelokonidia*) – annelospora, zarodek wytwarzany przez wyspecjalizowaną komórkę (annelida, annelofor), na której powstają pierścieniowate blizny po wytworzeniu każdego zarodnika; twór rozmnażania bezpłciowego enteroblastycznego, np. u *Scopulariopsis*.

anterydium (*antheridium*) – gametangium męskie, plemnica.

antropochoria – przenoszenie organizmów chorobotwórczych przez człowieka, np. przenoszenie zarodników grzybów oraz kolonii bakteryjnych na narzędziach pracy.

antropofilia, grzyb antropofilny – grzyb, którym zakażenie następuje poprzez jego przeniesienie z jednej osoby na drugą; grzyb preferujący wzrost na człowieku.

apiculatus – kończykowaty, z małym czubkiem.

apiculus – kończyk; czubkowaty, dzióbekowaty; dzióbek; ostra, krótka, raczej wąska kończystość na wierzchołku czegoś.

aplanospora – zarodek powstający przez rozpad cytoplazmy sporangium; dojrzewając otacza się błoną komórkową, a następnie ścianą komórkową; typowo zawiera jedno jądro.

apofiza (*apophysis*) – przerost lub rozdzęcie jakiejś struktury, np. rozdzęcie sporangioforu u *Absidia*; również pierścieniowate zgrubienie na dolnej stronie endoperydium.

apotecjum (*apothecium*) – owocnik w kształcie miseczki, którego hymenium jest otwarte.

appressorium (l. mn. *appressoria*) – przycisstek, spłaszczony pogrubiały fragment szczytu strzępki, którym grzyb przytwierdza się do gospodarza w początkowej fazie infekcji.

artrospora, artrokonidium (l. mn. artrokonidia) – zarodek powstały przez fragmentację lub rozkład strzępki; w zależności od gatunku może być prostokątny lub beczułkowaty, cienko- lub grubościenny; wytwarzany jest przez np. *Geotrichum*.

askogonium (*ascogonium*) – gametangium żeńskie, lęgnia.

askokarp (askoma, sporokarp) – nagromadzenie strzępek z zamkniętymi wewnątrz askosporami, owocnik workowca.

askospora (*ascospora*) – zarodek workowy, zarodek rozmnażania płciowego wytwarzany w specjalnej strukturze zwanej workiem przez gatunki z typu workowców (*Ascomycota*).

aspergiloza – grzybica wywołana przez grzyby z rodzaju *Aspergillus*, zmiany chorobowe dotyczą najczęściej płuc (B44 wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10).

asymilacja – wychwyt substancji odżywczych i ich utylizacja przez organizmy.

auksanogram (*auxanogram*) – zestaw podłoży w teście zdolności asymilacji różnych związków azotowych i węglowych przez grzyby.

baldachogrono (*corymbus*) – pojęcie oryginalnie dotyczy kwiatostanów; tu: określa podobieństwo rozgałęzień sporangioforów do baldachogrona. Rozgałęzienia wyrastają na różnej wysokości ze sporangioforu głównego i dorastają mniej więcej do tej samej wysokości.

ballistospora, ballistokonidium (l. mn. ballistokonidia) – zarodnik, który jest silnie odrzucany na zasadzie hydrodynamicznej.

bazydiospora (*basidiospora*) – zarodnik podstawkowy.

bazydium (*basidium*) – podstawka, komórka w hymenium podstawczaków, na której wytwarzane są najczęściej 4 zarodniki płciowe, umieszczone na trzonkach (sterigmach).

bazypetalny – sposób tworzenia zarodników, w którym najmłodszy zarodnik znajduje się u podstawy.

blastospora, blastokonidium (l. mn. blastokonidia) – zarodnik powstały przez pączkowanie wzdłuż strzępki, pseudostrzępki lub pojedynczej komórki.

blastyczny, dotyczący konidiogenezy blastycznej – jeden z dwóch głównych sposobów tworzenia zarodników. Zarodniki różnicują się z komórki zarodnikotwórczej poprzez jej wzrost i powiększenie rozmiarów. Po osiągnięciu dojrzałości zarodniki oddzielane są przez wytworzenie u ich podstawy przegrody. W wielu aspektach cytologicznych przypomina pączkowanie drożdży (zob. taliczny).

botrytis – groniasty, jak kiść winogron.

brodawka (*verruca*) – mała, wydatna wypukłość na powierzchni.

brodawkowaty (*verrucosus*) – pokryty brodawkami.

bruzda (*sulcus*) – rynnowate, dość głębokie wgłębienie.

całobrzegi – mający brzegi gładkie, bez korbów lub ząbków; tu: dotyczące obrysu kolonii drożdży.

cenocyt (komórczak) – wielojądrowa komórka powstała przez podział jądra bez jednoczesnego podziału cytoplazmy (w przeciwieństwie do syncytium, które powstaje przez zanik ściany/błony komórkowej).

cenocytyczny – pozbawiony przegród.

chlamidospora, chlamidokonidium (l. mn. chlamidokonidia) – zwykle grubościenny, wegetatywny zarodnik przetrwalnikowy, oddzielający się od strzępki przez przewężenia. U wielu grzybów końcowa lub interkalarna część grzybni może zostać nasycona lipidami zapasowymi i rozwinąć grubą ścianę w miejsce ściany strzępki. Ściana ta może być bezbarwna lub zawierać pigment, często jest hydrofobowa. Chlamidospory mogą być również tworzone w wielokomórkowych makrokonidiach (np. u *Fusarium*).

choiromyces – grzyb rozsiewany przez wiatr, za pomocą wiatru.

chromoblastomikoza, chromomikoza – zakażenie skóry i tkanek podskórnych, powodujące powstanie charakterystycznych brodawkowatych zmian, zwykle na kończynach dolnych. Zmiany chorobowe najczęściej są wynikiem pourazowego zakażenia skóry grzybami saprotroficznymi z rodzajów: *Phialophora*, *Cladophialophora*, *Fonsecaea*. Choroba rozwija się w ciągu kilku lat. Najczęściej spotykana jest w rejonach tropikalnych

i subtropikalnych, choć opisywano również przypadki choroby w innych warunkach klimatycznych (m.in. w byłej Czechosłowacji) (B43 wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10).

ciałka sklerotyczne – formy tkankowe (drożdżopodobne) większości czynników etiologicznych chromomikozy. Są ciemnobrązowe, czasami septowane, o średnicy 5–15 µm; występują pojedynczo lub w krótkich łańcuchach.

ciałko Woronina – mała, okrągła struktura, zlokalizowana po obu stronach przegrody; jej zadaniem jest zatkanie poru w przypadku uszkodzenia strzępki, dzięki czemu zapobiega wylaniu się cytoplazmy.

ciemnopigmentowy, grzyb ciemnopigmentowy – określenie odnosi się do strzępek i zarodników, które są brązowe do czarnych, lub grupy grzybów mających te cechy.

cienkościenny (*tenuitunicatus*) – o ścianie komórkowej widocznej pod mikroskopem świetlnym jako cienka, pojedyncza linia.

citrinum – cytrynowy, cytrynowożółty.

clavatus – zob. maczugowaty.

cleistothecium – zob. klejstotecjum.

cykloheksymid (Aktidion) – antybiotyk, inhibitor syntezy białek na poziomie RNA, wytwarzany przez promieniowca *Streptomyces griseus*; jest bezwonny, biały; powoduje uszkodzenia DNA, ma działanie teratogenne; używany jest tylko w badaniach *in vitro*. Wykorzystywany jest jako dodatek do podłoża – hamuje wzrost „pleśni” lub pozwala na identyfikację drożdży.

dermatofitoza (*dermatophytosis*) – grzybica skóry lub/i jej przydatków wywołana przez dermatofity.

dermatofity – określenie grzybów keratynofilnych wywołujących zmiany chorobowe u zwierząt i ludzi w obrębie skóry i jej przydatków (B35 wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10).

dermatomikoza – choroba skóry ludzi lub zwierząt wywołana przez grzyby niekoniecznie będące dermatofitami (zob. dermatofitoza).

dicty-, dictyo- – przedrostek oznaczający formę sieci, np. diktiokonidium.

didymospora, didymokonidium (l. mn. didymokonidia) – zarodnik dwukomórkowy, podzielony jedną przegrodą, np. u *Microsporum nanum*.

dikarion – występowanie pary jąder haploidalnych w jednej komórce – szczególna właściwość grzybów.

diktiospora, diktiokonidium (l. mn. diktiokonidia) – zarodnik murkowaty, zarodnik mający przegrody poprzeczne i podłużne, przypominający kamienny mur lub nieregularne usieciowanie, np. zarodniki *Alternaria*.

dimorfizm – występowanie dwóch różnych form, w przypadku grzybów: formy strzępkowej (mycelialnej) i drożdżowej.

distoseptum (l. m. *distosepta*) – przegroda rzekoma, przegroda w zarodnikach wytworzona tylko przez wewnętrzną ścianę komórkową w przeciwieństwie do przegród prawdziwych (euseptum), gdzie przegrody są wytworzone przez zewnętrzną i wewnętrzną ścianę komórkową, np. u *Pleosporales*.

dolipor – por w przegrodzie podstawczaków osłonięty parentesomem – czapeczka zbudowana z podwójnej błony komórkowej; kształt parentesomu jest wykorzystywany jako kryterium klasyfikacyjne.

dychotomiczny – rozdzielony na dwie; termin stosowany najczęściej na określenie strzępki rozgałęzionej na dwa, mniej więcej równe odgałęzienia.

dysgoniczny (gr. *dys-* nie, źle + *gón(os)* = potomstwo) – wzrastający słabo na sztucznych podłożach; określenie dotyczy głównie szczepów prątków gruźlicy, ale wzrost dysgoniczny wykazują też niektóre szczepy *Microsporum canis*; przeciwieństwo: eugoniczny.

dysjunktor – rozdzielacz lub komórka bądź część ściany komórkowej łącząca dwa zarodniki w łańcuch.

dziobek (*apiculus*) – mały, zwężający się wyrostek.

ektoendotriks (*ectoendothrix*) – sposób zajęcia włosa przez dermatofity, które wytwarzają w tym przypadku zarodniki na zewnątrz i wewnątrz włosa.

ektotriks (*ectothrix*) – sposób zajęcia włosa przez dermatofity, które wytwarzają w tym przypadku zarodniki (artrokonidia) na zewnątrz włosa, kutikula włosa zostaje zniszczona.

elipsoidalny – w kształcie bryły powstałej przez obrót elipsy wokół jednej osi symetrii (dotyczy zarodników).

eliptyczny – o konturze w kształcie elipsy, np. o zarodnikach w przekroju podłużnym.

endemiczny – ograniczony występowaniem do określonego rejonu geograficznego.

endogenny – powstający wewnątrz organizmu.

endospora, endokonidium (l. mn. endokonidia) – zarodnik wytwarzany wewnątrz strzępki (np. u *Blastoschizomyces capitatus*), zwanej również konidioforem, lub w specjalnej strukturze, np. w sferuli (np. u *Coccidioides immitis*).

endotriks (*endothrix*) – sposób zajęcia włosa przez dermatofity, które w tym przypadku wytwarzają zarodniki wewnątrz włosa.

enteroblastyczny, dotyczący konidiogenezy enteroblastycznej – rodzaj blastycznego powstawania zarodników, w którym wewnętrzna warstwa (lub warstwy) ściany komórkowej komórki zarodnikotwórczej jest zaangażowana w powstawanie ściany komórkowej zarodnika. Obejmuje tretyczną i fialidyczną ontogenezę zarodników (zob. blastyczny, holoblastyczny, taliczny, enterotaliczny, holotaliczny).

enterotaliczny, dotyczący konidiogenezy enterotalicznej – sposób talicznego (przez fragmentację plechy) powstawania zarodników, w którym tylko wewnętrzna warstwa ściany komórkowej jest zaangażowana w powstawanie ściany komórkowej zarodników, np. u *Coccidioides immitis* (zob. blastyczny, enteroblastyczny, holoblastyczny, taliczny, holotaliczny).

epilacja – usunięcie włosa wraz z korzeniem, w odróżnieniu od depilacji, która oznacza usunięcie tylko łodygi włosa.

euseptum (przegroda prawdziwa) – przegroda w zarodnikach *Pleurosporales*, utworzona przez obie warstwy ściany komórkowej.

fenetyczny – odnoszący się do metody klasyfikacji organizmów opartej na ogólnych albo względnych stopniach podobieństwa między nimi, nie biorącej pod uwagę ich przeszłości ewolucyjnej (zob. kladystyczny).

feohyfomikoza (*phaeohyphomycosis*) – zbiorcze określenie na grzybice powierzchniowe i głębokie wywołane przez grzyby ciemnopigmentowe.

fialida – komórka nie wydłużająca się, z której wolnego końca rozwijają się bazypetalne zarodniki.

fialospora, fialokonidium (l. mn. fialokonidia) – zarodnik powstający na fialidzie.

filcowaty (*tomentosus*) – pokryty gęsto splecionymi strzępkami tworzącymi warstewkę przypominającą filc.

fitochoria – przenoszenie organizmów chorobotwórczych za pomocą roślin.

flava – żółty.

fungemia – obecność grzybów we krwi.

galas – narośl powstała na roślinie w wyniku ataku grzyba pasożytniczego lub po złożeniu w jej tkankach jaj owadzych.

geofilia, grzyb geofilny – grzyb pasożytniczy człowieka (najczęściej pasożyt włosów i skóry), mający zdolność rozwijania się w środowisku gleby przy zachowaniu zdolności do inwazji; zakażenie grzybem następuje w kontakcie człowieka z glebą.

gęstość inokulum – liczba żywych jednostek rozmnażania grzyba na jednostkę objętości.

gruszkowaty (*pyriformis*) – w kształcie gruszki.

grzybnia (*mycelium*) – wegetatywna część grzyba; główna masa ciała grzyba.

grzybnia powietrzna – strzępki kolonii powyżej powierzchni agaru w postaci puchu lub „pleśni”. Służy do wyparowywania wody i oddychania.

grzybnia substratowa – grzybnia przenikająca podłoże, służy głównie do pobierania wody i pokarmów.

grzybnia wegetatywna – grzybnia mająca na celu utrzymanie życia osobniczego.

grzyby ciemnobarwnikowe, g. ciemnopigmentowe (ang. *dematiaceous*) – grzyby posiadające w ścianie komórkowej brązowy lub czarny pigment melaninowy.

grzyby mitosporowe – określenie grzybów, które nie wykazują rozmnażania płciowego, przez co ich klasyfikacja jest trudna i oparta jedynie na podobieństwie genetycznym. Termin ten stosowany był jako synonim *Fungi Imperfecti*, *Deuteromycetes*. Obecnie używany jest do określenia postaci anamorficzych w obrębie danego taksonu, dla których nie stwierdzono teleomorf, np. „mitosporowe *Saccharomycetales*” na określenie gatunków z rodzaju *Candida*, dla których nie są znane teleomorfy.

gutacja, guttacja (łac. *gutta* – kropla) – wypacanie, zjawisko wydalania wodnych roztworów związków organicznych i soli mineralnych w postaci ciekłej; zachodzi głównie u roślin, ale także u grzybów strzępkowych (np. *Penicillium*).

haploidalny – zawierający pojedynczą liczbę chromosomów (n).

haustorium (l. mn. *haustoria*) – ssawka, wyspecjalizowana struktura rozwijana wewnątrz tkanek gospodarza (rośliny), ułatwiająca pozyskiwanie pożywienia.

heterotalizm – różnoplechowość, występowanie różnych typów kojarzeniowych grzyba; osobniki są autosterylne, tzn. koniugują tylko ze strzępkami innych osobników (tego samego gatunku) o odmiennym typie kojarzeniowym.

hialinowy (*hyalinus*) – bezbarwny, nieco przezroczysty, przejrzysty.

hialohyfomikoza – zbiorcze określenie na grzybice wywołane przez grzyby posiadające bezbarwną (nie posiadającą melaniny) grzybnię.

hilum – blizna w miejscu oderwania zarodnika u grzybów ciemnopigmentowych.

holoblastyczny, dotyczący **konidiogenezy holoblastycznej** – rodzaj blastycznego powstawania zarodników, w którym wszystkie warstwy ściany komórkowej komórki zarodnikotwórczej są zaangażowane w tworzenie ściany komórkowej zarodnika (zob. blastyczny, enteroblastyczny, taliczny, enterotaliczny, holotaliczny).

holomorfa – termin obejmujący wszystkie postacie (morfy) danego grzyba – anamorfy i teleomorfy.

holotaliczny, dotyczący **konidiogenezy holotalicznej** – rodzaj talicznego powstawania zarodników, w której wszystkie warstwy ściany komórkowej komórki zarodnikotwórczej są zaangażowane w tworzenie ściany komórkowej zarodnika (zob. blastyczny, enteroblastyczny, taliczny, enterotaliczny).

homotalizm – samopłodność, zdolność do koniugowania ze strzępkami o odmiennym typie kojarzeniowym w obrębie tej samej grzybni.

hydrochoria – przenoszenie grzybów za pomocą wody, np. przez padający deszcz, prąd rzeki czy strumienia.

hymenium – warstwa palisadowa zebranych worków i komórek wstawkowych (parafiz).

ICBN, International Code of Botanical Nomenclature – Międzynarodowy Kodeks Nomenklatury Botanicznej – zbiór zasad nazewnictwa i opisów naukowych taksonów botanicznych, ze względów historycznych również mikologicznych, ustalany poprzez Międzynarodowy Kongres Botaniczny i międzynarodowe towarzystwo International Association for Plant Taxonomy. Treść kodeksu jest dostępna w Internecie.

incertae sedis – o niepewnej pozycji, termin określający jednostki taksonomiczne, których przynależność (pokrewieństwo) jest nieznaną lub niezdefiniowaną.

inokulum – zawiesina zawierająca fragmenty grzybni i/lub zarodniki (żywe jednostki patogenów), służąca do zaszczepiania podłoża.

interkalarny – wstawkowy, najczęściej o chlamidosporze, która powstaje pomiędzy komórkami strzępki.

ITS (Internal Transcribed Spacer), wewnętrzne transkrybowane sekwencje rozdzielające – niekodujące regiony pomiędzy genami rybosomalnego DNA (rDNA). Sekwencje te między gatunkami różnią się znamienne od wewnątrzgatunkowych polimorfizmów.

kandelabry woszczynowe (ang. *favic chandeliers*), „**rogi jelenia**” – strzępki zakończone nieregularnymi rozgałęzieniami przypominającymi rogi jelenia; rozgałęzienia te są typowe dla *Trichophyton schoenleinii*.

kandydoza (*candidosis*, bielnica, drożdżycza) – grzybica wywołana przez drożdże z rodzaju *Candida*, najczęściej *Candida albicans* (B37 wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10).

karbowany (*striatus*) – o powierzchni silnie i regularnie pobrudzonej.

kladystyczny – oparty na czynnikach albo związkach dziedzicznych; klasyfikacja oparta na rozgałęzieniach drzewa genealogicznego (zob. fenetyczny).

klejstotecjum (*cleistothecium*) – rodzaj owocnika grzybów workowych (askokarpu), w którym nagromadzone askospory są całkowicie zamknięte.

kolumella (*columella*) – zwykle rozszerzona szczytowa część sporangioforu, tworząca podstawę sporangium.

kołnierzyk (ang. *collarete*) – kubkowaty twór powstały na szczycie fialidy lub resztki zarodni przylegające do podstawy kolumelli u *Mucoraceae*.

komórka Hülla – grubościenna, różnorodna w kształcie komórka, która występuje u niektórych gatunków *Aspergillus*.

komórka zarodnikotwórcza (konidiotwórcza) – komórka, która wytwarza zarodniki (konidia).

konidiofor (trzonek konidialny) – specjalna strzępka, na której znajdują się komórki zarodnikotwórcze i konidia. Konidiofor może być wyraźnie zróżnicowany od strzępek vegetatywnych, słabo zróżnicowany lub niezróżnicowany. Może składać się z pojedynczej strzępki lub być rozgałęziony. Konidiofory mogą być zebrane w koremium (*synnemata*).

konidium, zarodnik (konidiospor) – struktura rozmnażania bezpłciowego, która powstaje zewnętrznie z boku lub na szczycie strzępki lub konidioforu; rozwój konidiów może zachodzić na wiele sposobów, co zostało wykorzystane w systematyce i identyfikacji grzybów.

kontaminacja (ang. *contamination* – zanieczyszczenie, w lit. często jako neologizm „kontaminant”) – zanieczyszczenie czegoś trującą lub promieniotwórczą substancją albo drobnoustrojami chorobotwórczymi; w aspekcie mikologicznym – zanieczyszczenie materiału przez zarodniki lub wzrost grzybów, określenie szczególnie dotyczy podłoża hodowlanych.

kończyk, dziobek (*apiculus*) – 1) krótki, wydłużony, zwykle zaokrąglony fragment organu; 2) mały, zwężający się wyrostek znajdujący się u podstawy zarodnika grzybów podstawkowych.

koremium, synnema – kępka strzępek grzybni powietrznej, ciasno skupionych na powierzchni hodowli, sterczących w górę, wytwarzających zarodniki.

kosmkowaty (*floccosus*) – powierzchnia pokryta ściśle skupionymi pęczkami strzępek.

kremofor EL (ang. *Cremophor EL*) – polieter otrzymywany z oleju rycynowego; substrat stosowany do różnicowania *Malassezia* sp.

kryptokokoza (*cryptococcosis*) – grzybica wywołana przez *Cryptococcus neoformans* (lub inne gatunki z rodzaju *Cryptococcus*); najczęstszą postacią zakażenia jest kryptokokoza układu nerwowego lub płuc (B45 wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10).

lampa Wooda – przenośna lampa kwarcowa z filtrem Wooda, emitująca długofalowe promieniowanie nadfioletowe. Stosowana jest w dermatologii do wstępnej diagnostyki grzybic, gdyż ogniska grzybicze niektórych gatunków, np. *Microsporum* sp., silnie fluoryzują w jej świetle.

maczugowaty (*clavatus*) – długi, stopniowo rozszerzony ku szczytowi i tępo zakończony.

makrokonidium – konidium zwykle złożone z dwóch lub więcej komórek; termin oznacza większy z dwóch typów zarodników produkowanych przez ten sam organizm.

mączysty (*farinosus*) – jakby obsypany mąką lub proszkiem.

memnospora – zarodnik, który pozostaje w miejscu powstania.

merosporangium – sporangium u *Syncephalastrum*.

metula – odgałęzienie konidioforu, na którym tworzą się fialidy.

micromycetes – grzyby mikroskopijne; jest to zbiorcze określenie grzybów często niespokrewnionych ze sobą, których obserwacja gołym okiem jest trudna, w przeciwieństwie do *macromycetes*, czyli grzybów wielkoowocnikowych.

mikoryza – symbiotyczna zależność między grzybami a korzeniami roślin.

mikotoksyny – substancje o charakterze toksyn wydzielane przez grzyby.

mikrokonidium – mniejszy z dwóch typów zarodników wytwarzanych przez ten sam organizm.

mukormikoza – zbiorcze określenie na grzybice wywołane przez przedstawicieli podtypu *Mucormycotina*; nazwa pochodzi od nazwy rodzajowej *Mucor*, jednakże najczęstszym czynnikiem etiologicznym tego typu zakażenia jest rodzaj *Rhizopus*. Mukormikozy charakteryzują się obecnością nieseptowanej grzybni w tkankach (B46.5 wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10).

murkowaty (*muriformis*, ang. *muriform*) (łac. *murus* = ściana + *formae* = postać) – układ przegród w zarodnikach przypominający układ cegieł lub kamieni w murze.

mycelium – zob. grzybnia.

mycetoma, stopa madurska – przewlekłe, guzowate zakażenie głębokich tkanek podskórnych spowodowane grzybami (*eumycetoma*) lub promieniowcami (*actinomycetoma*), dotyczące zwykle stopy (B47 wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10).

nomen confusum (skrót: nom. conf.) – nazwa sporna, dwuznaczna, niejednoznacznie identyfikująca takson, oparta na dwóch lub więcej komponentach.

nomen conservandum (skrót: nom. cons.) – nazwa ustalona przez IBC (International Botanical Congress).

nomen dubium (skrót: nom. dub.) – nazwa o niejasnym znaczeniu.

nomen illegitimum (skrót: nom. illegit.) – nazwa opublikowana poprawnie, ale naruszająca zasady IBC.

nomen invalidum (skrót: nom. inval.) – nazwa niepoprawna.

nomen nudum (skrót: nom. nud.) – nazwa, której brakuje opisu (w publikacji).

okóelek – koliste ustawienie na jednym poziomie zespołu gałęzi, liści lub części kwiatu; w przypadku grzybów mogą to być metule i konidiofory.

onychomikoza (*onychomycosis*) – grzybica paznokci (stóp i/lub rąk) wywołana najczęściej dermatofitami (*tinea unguium*).

ostiola – mały otworek lub por w owocniku, przez który wydostają się zarodniki.

otoczka – przejrzysta, mukopolisacharydowa osłona wokół komórki niektórych drożdży (*Cryptococcus*, *Rhodotorula*), niektórych askospor i zarodników.

otocznia, peritecjum – zamknięty, bardziej lub mniej kulisty owocnik otoczniaków *Pyrenomycetes*, z otworem (ostiolum) na szczycie.

otrębiasty (*furfuraceus*) – jakby posypany otrębami.

parafizy – strzępki nie wytwarzające worków, występujące w obrębie warstwy workotwórczej.

pączkowanie – sposób rozmnażania bezpłciowego, zwłaszcza u drożdży, polegający na uwypukleniu ściany komórkowej i uformowaniu komórki potomnej, która następnie odrywa się od komórki rodzicielskiej.

pepton – białka otrzymane z mleka lub mięsa poprzez proteolityczne trawienie. Oprócz małych peptydów zawiera również tłuszcze, metale, sole, witaminy i inne związki biologiczne.

perkurentny (z łac. *percurrere* – przechodzący przez) – określenie dotyczące pączkowania, w którym w tworzenie pączka zaangażowane są obie warstwy ściany komórkowej; szczyt powstającej komórki przechodzi przez wcześniejszy szczyt; np. anelacja u *Scopulariopsis*.

perydium – osłonka, ściana otaczająca owocnik typu klejstotecjum i perytecjum, zbudowana z jednej lub kilku warstw komórek o charakterystycznym układzie (teksturze), np. *textura angularis* w owocnikach *Microascus brevicaulis*.

perytecjum – butelkowaty lub okrągły owocnik z otworkiem na szczycie (ostiola) i workami ułożonymi u podstawy.

pęcherzyk (*vesiculum*) – rozdęta część konidioforu *Aspergillus* lub komórka zarodnikotwórcza u *Arthrotrichum*.

pietra – odnosi się do kolonizacji włosów przez grzyby, która skutkuje powstaniem twardych, nieregularnych guzków. Jeśli guzki są ciemne, zakażenie nazywane jest **pietrą czarną** i powodowane jest przez gatunek *Piedra hortae*. Guzki są w tym przypadku owocnikami workowymi grzyba. Jeśli guzki są białe, zakażenie nazywane jest **pietrą białą** i wywołują je grzyby z rodzaju *Trichosporon*. W tym przypadku guzkiem jest nagromadzenie strzępek i artrokonidiów.

piłśniowaty (*tomentosus*) – zob. zamszowaty.

pleomorfizm (*pleomorphismus*) – zmiany zwyrodnieniowe w grzybni, pojawiające się w hodowli *in vitro*, zwłaszcza przy częstych pasażach; towarzyszy im zanik zarodnikowania.

podstawka, bazydium (*basidium*) – komórka w hylum podstawczaków, na której po połączeniu się jąder i podziale mejotycznym powstają dwa, a najczęściej cztery płciowe zarodniki (bazydiospory). Bazydiospory tworzone są zawsze na zewnątrz bazydium, na mniej lub bardziej widocznych, zaokrąglonych, zwykle sztywnych trzoneczkach (sterigmach).

połączenie zlepne (ang. *clamp connection*) – mały, zakrzywiony odrost strzępki w pobliżu przegrody, tworzący połączenie między dwoma przylegającymi komórkami; wytwarzany tylko przez podstawczaki.

przegroda (*septum*, l. mn. *septa*) – podłużna lub poprzeczna ściana dzieląca strzępkę na człony (komórki).

pseudogrzybnia (*pseudomycelium*) – grzybnia utworzona z pseudostrzępek.

pseudostrzępki (*pseudohyphae*), **strzępki rzekome** – delikatne łańcuchy komórek, które powstają poprzez pączkowanie, gdy utworzone pączki nie odrywają się od komórek rodzicielskich. Przegrody oddzielające komórki są kompletne. Połączenia cytoplazmy nie występują, jak w strzępkach prawdziwych.

psychrotolerancyjny (gr. *psychros* – zimny) – tolerujący niskie temperatury.

piknidium (l. mn. piknidia) – typ zarodnikowania konidialnego (konidioma) w postaci zamkniętej struktury kształtu kulistego do butelkowatego z ujściem (ostiołą) na szczycie. Ściany piknidium zbudowane są z nibytkanki (plektenchymy), która na całej wewnętrznej powierzchni pokryta jest konidioforami lub komórkami zarodnikotwórczymi. Zarodniki wydostają się poprzez ostiołę.

ramokonidium (*ramoconidium*) – szczytowa gałąź konidioforu, która odłącza się i pełni funkcję zarodnika, np. u *Cladosporium* sp.

rogi jelenia – zob. kandelabry woszczynowe.

rostek – strzępka kielkująca z zarodnika.

ryzoidy – struktury przypominające korzenie, przydatne w identyfikacji niektórych sprężniaków.

septa (*septum*, l. mn. *septa*) – przegroda poprzeczna.

sferula – duża, okrągła struktura zawierająca endospory (zob.), charakterystyczna dla *Coccidioides immitis* w materiale gospodarza. Sferule nie wzrastają na rutynowych podłożach.

siedzący, osadzony – nie mający trzonu, organ lub owocnik bez trzonu.

sklerocjum (*sclerotium*), **sklerota** – najczęściej kulista struktura zbudowana z nagromadzenia strzępek, zwykle jałowych.

skolekospora, skolekokonidium (l. mn. skolekokonidia) – sierpowato wygięty zarodnik.

somatogamia – proces zlania się (plazmogamii) zróżnicowanych fizjologicznie strzępek wegetatywnych, występuje u niektórych *Eurotiales*.

spora – zarodnik powstały na drodze wegetatywnej lub płciowej, jedno- lub wielokomórkowy.

sporangiofor – trzonek zarodnikonośny.

sporangiola (*sporangiolium*) – zarodnia wytwarzająca się na bocznych odgałęzieniach sporangioforu, nie posiadająca

da kolumelli, zawiera mniej zarodników niż sporangium szczytowe; jednozarodnikowa zarodnia (sporangium), np. u *Cunninghamella*.

sporangiospora – endospora, zarodnik powstały wewnątrz sporangium.

sporangium, zarodnia – komórka, w której wytwarzane są liczne, jednokomórkowe zarodniki, występuje u *Zygomycota*.

sporodochium (l. mn. sporodochia) – struktura zarodnikowania utworzona z poduszkowatej stromy, pokrytej na powierzchni konidioforami; może występować np. u *Fusarium*.

sporulacja (zarodnikowanie) – wytwarzanie zarodników (spor).

staurospora, staurokonidium (l. mn. staurokonidia) – zarodnik mający długie „ramiona” skierowane w różnych kierunkach, np. u *Tripodermum*.

sterigma (*sterigma*, l. mn. *sterigmata*) – 1. zwykle krótki, często zaokrąglony wyrostek na szczycie podstawki, na którym powstaje zarodnik podstawkowy. Na jednej podstawie najczęściej występują cztery, rzadziej dwa, a wyjątkowo więcej niż cztery zarodniki. U większości podstawczaków dojrzałe zarodniki odrywają się od sterigm, które zostają na podstawkach, ale np. u niektórych wewnątrzniaków sterigmy odrywają się od podstawek razem z zarodnikami. 2. Niekiedy tym terminem określane są struktury zarodnikotwórcze (łącznie z komórkami pomocniczymi) u *Aspergillus*. Termin powinien być stosowany tylko w pierwszym znaczeniu.

stolon – zob. strzępka rozłogowa.

stroma (l. mn. *stromata*) – nibytkanka (tkanka strzępkowa), zbudowana z silnie splecionych strzępek, w której lub z której tworzone jest perytecjum lub inne struktury owocnikowania.

strzępka (*hypha*), **strzępka prawdziwa** (właściwa) – nitkowate, rozgałęziające się elementy, z których zbudowana jest grzybnia.

strzępka generatywna (*hypha generativa*) – strzępka żywa, delikatna, o cienkich ścianach, rozgałęziona.

strzępka grzebieniasta (ang. *pectinate*) – zakończone strzępki, posiadające wypukłości, które swym układem przypominają grzebień.

strzępka raketowata (ang. *raquet hyphae*) – strzępka z maczugowatymi komórkami, szerszy koniec jednej komórki łączy się z wąskim końcem komórki przyległej.

strzępka rozłogowa (*stolon*) – strzępka występująca u niektórych gatunków *Zygomycetes* (np. *Rhizopus stolonifer*), „łącząca” skupiska sporangioforów; cienki, podłużny organ łączący wyróżnialne elementy organizmu, które w zależności od podejścia można uznać także za osobniki tworzące kolonię.

strzępka spiralna – strzępka tworząca podobne do korkociągu spirale i zwoje, częsta u *Trichophyton mentagrophytes*.

sympodialny – sposób tworzenia się spor w różnych punktach, z jednej strony, poniżej uprzednio powstałej spory, w miarę wydłużania się konidioforu.

synanamorfa – jedna z anamorf gatunku (holomorfy), np. w przypadku *Pseudallescheria boydii* synanamorfami są *Scedosporium* i *Graphium*.

synnema (l. mn. *synnemata*) – zob. koremium.

taliczny (plechowy) – jeden z dwóch podstawowych sposobów powstawania zarodników, polegający na rozpadzie (fragmentacji) strzępki na zarodniki poprzez wykształcenie przegród.

teleomorfa – forma grzyba rozmnażająca się w sposób płciowy.

teliospora – jeden z typów zarodników wytwarzanych przez grzyby z klasy *Urediniomycetes* (rdzaki) rzędu *Uredinales* (rdzawnikowe) – zarodniki grubościenne, przetrwalnikowe, często dwukomórkowe. Powstają w skupieniach zwanych teliami.

terminalny – końcowy, struktura wytwarzana końcowo – terminalnie.

termotolerancyjny – szczep lub gatunek zdolny do wzrostu w wysokiej temperaturze, zwykle powyżej 42°C.

trychogyne, włostek – struktura, przez którą jądra komórkowe z anterydium przemieszczają się do askogonium.

trypton – mieszanina peptydów powstałych po trawieniu kazeiny proteazą trypsynową; zawiera aminokwasy.

uniserialis – jednorzędowy.

velutinus – zob. aksamitny.

verrucosus – brodawkowaty.

violaceus – oznacza kolor fioletowy.

welnisty (*floccosus*) – posiadające strukturę podobną do kłaczek wełny.

wierzchotkowaty – tu przypominające kwiatostany wierzchotkowe, dotyczy sposobu rozgałęzienia sporangioforów.

wieszadelko (*suspensor*) – puste ściany dwóch gametangiów, które pozostają przytwierdzone do dojrzewającego zygosporangium u *Zygomycota*.

worek (*ascus*) – workowata, cylindryczna lub maczugowata komórka w warstwie rodzajnej wreczniaków, wewnątrz której drogą rozmnażania płciowego powstaje najczęściej osiem zarodników workowych, czyli askospor.

zamszowaty – zob. pilśniowy.

zoochoria – przenoszenie grzybów przez zwierzęta.

zoofilia, grzyb zoofilny – grzyb, będący zwykle pasożytem zwierząt, którym człowiek może zachodzić się poprzez kontakt z zakażonym zwierzęciem (zwierzę może być też nosicielem grzyba).

zygomikoza – zbiorcze określenie na grzybice wywołane przez przedstawicieli byłego typu *Zygomycota*. Obejmuje mukormikozy i entomoforomikozy (B46 wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10).

zygosporangium – faza teleomorficzna sprężniaków (*Zygomycota*). Zwykle jest to grubościenne, często ornamentowane, wielojądrowe szczątkowe sporangium, utworzone po zlaniu się kompatybilnych gametangiów u gatunków heterotalicznych lub strzępek tej samej grzybni u gatunków homotalicznych.

zymogram – zestaw podłoży zawierających związki do oceny zdolności ich fermentacji przez grzyby.

Literatura

1. **Błaszowski J., Adamska I., Czarniawska B., Madej T., Ziolo E.:** Saprotrophic, pathogenic and symbiotic fungi of Poland. **2005**. [online: <http://www.agro.ar.szczecin.pl/~jblaszkowski/Mycota/index.html>].
2. **Cooke B.:** Terminology of the *Fungi Imperfecti*. *Mycopathologia et Mycologia applicata*. **1974**, 53: 45-67.
3. **Cundall B., Ruch P., Wilga M.S.:** Podręczny słowniczek mikologiczny dla miłośników grzybów. Pomorskie Towarzystwo Przyrodnicze Zdrowy Gdańsk. Gdańsk **2004** [online: <http://www.nagrzyby.pl/index.php?artname=stories&artmid=content&id=2395>]
4. **Kurnatowska A.:** Wybrane zagadnienia mikologii medycznej Promedi, Łódź. **1992**.
5. **Marcinkowska J.:** Oznaczanie rodzajów grzybów ważnych w patologii roślin. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa. **2003**.
6. **Microbiology and Immunology On-line. University of south Carolina Chapter 8: Medical Mycology Glossary** [online: <http://pathmicro.med.sc.edu/mycology/glossary.htm>]. **2009**.
7. **National Centre for Mycology, Provincial Laboratory for Public Health University of Alberta Hospitals Edmonton, Alberta** **2009**. [online: <http://www.provlab.ab.ca/mycol/tutorials/derm/glossary.htm>].
8. **Pławski A.:** Słownik wyrazów botanicznych. Józef Zawadzki własnym nakładem. Wilno. **1830**.
9. **Rao J.:** Mold and Fungal Glossary [online: <http://users.ensc.concordia.ca/~raojw/crd/MoldTerms.html>].
10. **Singh O.P., Srivastava S.K.:** Dictionary of entomology, plant pathology and nematology. Concept Publishing Company, New Delhi. **1998**.
11. **Mycologue Publications 1998–2008** [online: <http://www.mycolog.com/GLOSSARY.htm>].